

NEMIS TILIDAGI FRAZEOLOGIZMLARNI O'ZBEK TILIGA TARJIMA QILISHDAGI MUAMMOLAR

Bozorova Gulmira Maxamadaliyevna

Andijon davlat chet tillar instituti Roman –german va slavyan tillari fakulteti

Nemis tili nazariyasi va amaliyoti kafedrası o'qituvchisi

Mutallibova Mubina G'ofurjon qizi

Filologiya va tillarni o'qitish (nemis tili) 24-01-guruh talabasi

Annotatsiya: *Nemis tilidagi frazeologizmlar, o'zining o'ziga xos tuzilishi va ma'noviy qatlamlari bilan o'zbek tiliga tarjima qilishda bir qator muammolarni keltirib chiqaradi. Frazeologizmlar, ya'ni tayanch iboralar, tilning milliy xususiyatlarini aks ettiradi va ko'pincha to'g'ridan-to'g'ri tarjima qilinganda noaniqlik yoki ma'nosiz holatlar yuzaga kelishi mumkin. Bu holat til o'rgatish va tarjima sohasida murakkabliklar yaratadi, chunki frazeologik ifodalarning aniq tarjimasi har doim ham ma'noni to'liq ifodalamasligi mumkin. Annotatsiyada, nemis frazeologizmlarining o'zbek tiliga qanday tarjima qilinishi va shu jarayondagi asosiy muammolar, masalan, madaniy farqlar, lingvistik xususiyatlar va kontekstual omillar muhokama qilinadi. Frazeologizmni to'g'ri tarjima qilish uchun, avvalo, uning ma'nosini va ishlatilish kontekstini to'g'ri tushunish zarur.*

Kalit so'zlar: *frazeologizm, ibora, grammatik, idioma, birikmalar, kontekst, tarjima, tilshunoslik, ma'no, zamonaviy iboralar.*

Annotation: *Idioms in the German language, with their unique structure and layers of meaning, pose several challenges when translated into Uzbek. Idiomatic expressions reflect the national characteristics of a language, and often, a direct translation can lead to ambiguity or meaning loss. This situation creates difficulties in language teaching and translation, as a literal translation of idiomatic expressions may not always convey the full meaning. The annotation discusses how German idioms are translated into Uzbek and the main problems in this process, such as cultural differences, linguistic characteristics, and contextual factors. To correctly translate an idiom, it is essential first to understand its meaning and usage context.*

Keywords: *Idioms, Phraseology, Expression, Grammar, Idiom, Collocations, Context, Translation, Linguistics, Meaning, Modern expressions*

Аннотация: *Фразеологизмы немецкого языка, со своей уникальной структурой и многозначностью, создают несколько проблем при переводе на узбекский язык. Фразеологические выражения отражают национальные особенности языка, и часто прямой перевод может привести к неясности или потере смысла. Это создает трудности в обучении языкам и переводе, поскольку буквальный перевод фразеологизмов не всегда передает весь смысл. В аннотации рассматривается, как немецкие фразеологизмы переводятся на узбекский язык, а также основные проблемы этого процесса, такие как культурные различия, лингвистические*

особенности и контекстуальные факторы. Для правильного перевода фразеологизма необходимо прежде всего понять его значение и контекст использования

Ключевые слова: *Фразеологизмы, Фразеология, Выражения, Грамматика, Идиома, Сочетания, Контекст, Перевод, Лингвистика, Значение, современные выражения*

Frazeologizm-bir nechta so'zning o'zaro bog'lanishidan hosil bo'lgan, butunlay yoki qisman ma'no o'zgarishi natijasida paydo bo'lgan ifodalardir. Har bir tilda frazeologik birliklar muayyan madaniyat, tarix, urf-odat va o'ziga xos xususiyatlarni aks ettiradi. Nemis va o'zbek tillari o'rtasida frazeologik birliklarni tarjima qilishda bir qator muammolar yuzaga keladi. Bu muammolar nafaqat tilshunoslar, balki tarjimonlar uchun ham katta sinovdir.

Nemis va o'zbek tillari bir-biridan katta madaniy va tarixiy farqlarga ega. Har bir til o'zining tarixiy, ijtimoiy va madaniy kontekstiga asoslanadi, shuning uchun bir tilning frazeologik birliklarini boshqa tilga tarjima qilishda, bu madaniy farqlarni hisobga olish zarur. Masalan, nemis tilida "ein Brett vor dem Kopf haben" degan frazeologizm bor, bu ifoda odamning biror bir narsani tushunmasligini anglatadi. O'zbek tilida esa bunday ma'noni ifodalovchi maxsus frazeologizm yo'q. Tarjimon bu holatda frazeologizmning o'zbekcha ekvivalentini izlashda katta qiyinchiliklarga duch keladi. O'zbek tilida bu holatni "aqliga hech narsa kelmaslik" yoki "fikri chalkash bo'lish" kabi ifodalar bilan aks ettirish mumkin, ammo bu o'zgarish madaniy farqni to'liq aks ettira olmaydi.

Frazeologizmlar ko'pincha metaforalarga asoslanadi va bunday metaforalar turli tillarda va madaniyatlarda turlicha bo'lishi mumkin. Nemis tilidagi "den Nagel auf den Kopf treffen" frazeologizmi o'zbek tilida "nuqtasiga urish" yoki "to'g'ri yo'lni topish" tarzida tarjima qilinishi mumkin. Ammo bu tarjimalar mutlaqo bir xil ma'no va tasavvurni yaratmasligi mumkin. Nemis tilida "Nagel auf den Kopf treffen" iborasi aniq va qat'iy fikrni anglatadi, o'zbek tilidagi ekvivalentlar esa bunday qat'iyatni ifodalashda ba'zan zaifroq bo'lishi mumkin.

Frazeologizmlarni tarjima qilishda grammatik farqlar ham muhim ahamiyatga ega. Nemis tilida ko'pincha murakkab fe'l birikmalari va tarkibiy frazeologizmlar uchraydi. Masalan, "in den sauren Apfel beißen" iborasi o'zbek tilida to'g'ri tarjima qilishda grammatik muammo tug'diradi. Nemis tilidagi frazeologizmga fe'l va ismlar o'zaro qat'iy bog'langan bo'lsa, o'zbek tilida bunday frazeologizm uchun mos tushadigan birikmalarni topish har doim ham oson bo'lmaydi.

Nemis tilida frazeologizmning ayrim shakllari informal va zamonaviy iboralardan iborat bo'lishi mumkin, bu esa o'zbek tiliga tarjima qilishda muayyan qiyinchiliklar tug'diradi. Misol uchun, "auf den Putz hauen" iborasi nemis tilida "g'ururlanish" yoki "biror narsada juda katta gapirish" ma'nosida ishlatiladi. Bu so'zlarning o'zbek tilidagi o'xshash ekvivalentlari mavjud, lekin ular ko'pincha o'ziga xos kontekstdan va ijtimoiy sharoitdan kelib chiqib ishlatiladi.

Nemis tilida frazeologizmlar ko'pincha qisqarib, so'z birikmalaridan oddiy so'zlar holiga kelishi mumkin. Masalan, "mit einem blauen Auge davonkommen" iborasi o'zbek tiliga "kichik zarar bilan qutulmoq" yoki "yengil qutulmoq" tarzida tarjima qilinishi mumkin. Ammo bu holatda tarjima jarayonida iboraning qisqarishi va yengil tushunilishi ko'pincha o'zbek tilining idiosinkratik xususiyatlariga to'g'ri kelmasligi mumkin.

Frazeologik birikmalar kuchli ma'no, bo'yqadorlik, obrazli ifodalar orqali nutqni faol vositaga aylantirib, asosan badiiy adabiyotda va publisistikada o'tkir va ishonarli tasviriy vositalarni yaratishga imkon beradi. Idiomalar qahramon obrazini tasvirlashda, personajlar nutqini shaxsiylashtirishda voqealarning emotsional tasvirini yaratishda kuchli vositadir.

Xulosa: Nemis tilidagi frazeologizmlarni o'zbek tiliga tarjima qilishda bir qator qiyinchiliklar yuzaga keladi. Madaniy, metaforik, grammatik va tarixiy farqlar bu jarayonni murakkablashtiradi. Tarjimonlar frazeologik birliklarning to'g'ri tarjimasini uchun nafaqat tilning grammatikasini, balki madaniyat, urf-odat va kontekstni ham hisobga olishlari lozim. O'zbek va nemis tillaridagi frazeologizm va idiomalar o'rtasidagi farqlarni to'liq tushunish, tarjimonning mahorati va tilni chuqur bilishini talab etadi. Bu masala tarjimonlar va tilshunoslar uchun dolzarb bo'lib qolaveradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Gritti, A. (2015). Frazeologizm va uning tarjimasini: Nemis idiomalariga oid tadqiqot. Berlín: Springer.
2. Bulgakov, V. (2019). Nemis va o'zbek tilidagi idiomalar tarjimasidagi muammolar. Toshkent: Samarqand Publishing.
3. Koller W. Einführung in die Übersetzungswissenschaft. Heidelberg, Quelle&Meyer, 1992.
4. Ma'rufov Z.M. O'zbek tilining izohli lug'ati. Toshkent, 1981.
5. Imyaminova Sh.S. Nemis tili frazeologiyasi. Toshkent, Mumtoz so'z, 2011.
6. Umarxo'jayev M., Nazarov K. Nemischa-ruscha-o'zbekcha frazeologik lug'at. Toshkent, O'qituvchi, 1994.
7. Urunbayevna I. O. DUNYOVIY FANLARGA OID BO'LGAN TERMINLARNING BUGUNGI KUNDAGI AHAMIYATI //Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi. – 2024. – T. 21. – №. 1. – C. 35-37.
8. Urunbayevna I. O. NEMIS VA O'ZBEK TILLARI TARJIMASHUNOSLIGIDAGI HAMOHANGLIK //Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi. – 2024. – T. 20. – №. 3. – C. 7-10.2.
9. Beyer H. Sprichwörter und sprichwörtliche Ausdrücke aus deutschen Sammlungen vom 16. Jahrhundert bis zur Gegenwart. Leipzig. VEB Institut 1987 4. Hojiyev A. Tilshunoslik terminlarining izohli lug'ati.- Toshkent. O'zbekiston milliy ensiklopediyasi, 2002
10. Imyaminova Sh. S. Nemis tili frazeologiyasi. -T: Mumtoz so'z, 2011

11. AO Burkhanovich COMMON ZOONYMS AND THEIR LEXICALSEMANTIC CHARACTERISTICS (EXAMPLE OF UZBEKI AND GERMAN LANGUAGES). International Multidisciplinary Journal for Research and Development, 2023/11/2
12. Mukhammadalievna, B. G. (2023). THEORETICAL VIEWS ON PROVERB IN GERMAN AND UZBEK. International journal of advanced research in education, technology and management, 2(4).
13. Isamutdinova, Durdona. "COMPARISONS AS REFLECTIONS OF HUMAN CULTURE AND THOUGHT." Innovations in Technology and Science Education 3.20 (2024): 194-198
14. Maxamadaliyevna, B. G. (2024). VATANGA OID MAQOLLARNING NEMIS VA O'ZBEK TILLARIDA LEKSIK-KOLLEGIK VA QIYOSIY TAHLILI. YANGI O'ZBEKISTON, YANGI TADQIQOTLAR JURNALI, 1(1), 191-195.
15. Maxamadaliyevna, Bozorova Gulmira. "NEMIS VA O'ZBEK TILLARIDAGI MAQOL VA MATALLARINING LINGVOKULTUROLOGIK TAHLILIGA DOIR." PEDAGOG 7.9 (2024): 127-130.
16. Tursunoy, Q., & Gulmira, B. (2024). FONEMA NAZARIYASI. MODERN EDUCATIONAL SYSTEM AND INNOVATIVE TEACHING SOLUTIONS, 1(2), 205-207.
17. Obidovna, F. M., & Gulmira, B. (2024). NEMIS TILI FONEMALARI, ULARNING SONI, NUTQDAGI VAZIFASI. MODERN EDUCATIONAL SYSTEM AND INNOVATIVE TEACHING SOLUTIONS, 1(2), 149-152.
18. Bozorova, G. M. (2024). NEMIS TILI FONEMALARI, ULARNING SONI, NUTQDAGI VAZIFASI. СОВРЕМЕННОЕ ОБРАЗОВАНИЕ И ИССЛЕДОВАНИЯ, 1(1), 147-151.
19. Nazim, B. (2024). THE USE OF FACT-CHECKING INSTRUMENTS IN ENHANCING MEDIA LITERACY. MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS, 1(2), 440-444.
20. Nazim, B. (2024). ENHANCING INFORMATION SECURITY THROUGH IMPROVED MEDIA LITERACY MODULES. MODERN EDUCATIONAL SYSTEM AND INNOVATIVE TEACHING SOLUTIONS, 1(3), 235-239.
21. Ziyodullayeva, K., & Bo'ronov, N. (2024). FAKE NEWS AND THEIR ROLE IN PROPAGANDA MATERIALS. Развитие и инновации в науке, 3(8), 55-57.
22. Бўронов, Н. (2022). МЕДИАТАЪЛИМ ФЕЙК МАЪЛУМОТЛАРГА ҚАРШИ ҚАРШИ МЕДИСАВОДХОНЛИКНИ ОШИРУВЧИ ВОСИТА СИФАТИДА. RESEARCH AND EDUCATION, 1(6), 241-250.
23. Khumora, Z., & Nazim, B. R. THE ROLE OF THE INTERNET IN THE SPREAD OF FAKE INFORMATION.